

TÜRK DİLİ

Dil ve Edebiyat Dergisi

Cilt: XCIII • Sayı: 669 • Eylül 2007

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Türk Dil Kurumu adına

Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın

Yazı Kurulu

Prof. Dr. Sadık Tural

Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın

Prof. Dr. Mustafa Canpolat

Prof. Dr. Nevzat Gözaydın

Prof. Dr. Saim Sakaoğlu

Prof. Dr. Recep Toparlı

Yayın Danışma Kurulu

Prof. Dr. Ömer Faruk Akün

Prof. Dr. Ali Berat Alptekin

Prof. Dr. Meliha Anbaroğlu

Prof. Dr. Mustafa Arğunşah

Prof. Dr. Ayten Coşkunoğlu-Bear

Prof. Dr. İnci Enginün

Prof. Dr. Kemal Eraslan

Prof. Dr. Efrasiyap Gemalmaz

Prof. Dr. Tuncer Gülensoy

Prof. Dr. Güler Gülsevin

Prof. Dr. Osman Horata

Prof. Dr. Günay Karaağaç

Prof. Dr. Zeynep Kerman

Prof. Dr. Filiz Kılıç

Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu

Prof. Dr. Orhan Oğay

Prof. Dr. Mustafa Öner

Prof. Dr. Celâl Tarakçı

Prof. Dr. İsmail Ünver

Prof. Dr. Kâzım Yetiş

Prof. Dr. Nuri Yüce

Prof. Dr. Bilal Yücel

Doç. Dr. Turgut Karabey

Doç. Dr. Timur Kocaoğlu

Yrd. Doç. Dr. Güzin Tural

Dr. Hüseyin Ağca

A. Turan Öflazoğlu

Yayına Hazırlık / Düzelti

Ayda Ertüm Konukoğlu, Elif Sevindik Karakuş

Yayın Türü • Aylık dergi

Yönetim Yeri

Atatürk Bulvarı 217, 06680 Kavaklıdere/ANKARA

Telefon Yazı İşleri • (0312) 427 28 79

Abone • (0312) 428 61 00/109

Belgegeçer (Faks) • (0312) 428 52 88

Genel Ağ Sayfası • <http://tdk.org.tr>

E-posta • turkdili@tdk.org.tr

Kapak ve Sayfa Tasarımı

Hangar Marka İletişimi ve Reklam Hizmetleri

Telefon • (0312) 472 07 90

Genel Ağ (İnternet) • www.hangarreklam.com.tr

Baskı: Türk Hava Kurumu Basımevi

Basımevi Sorumlu Müdürü • Mustafa Kılıç

Basımevi Telefonu • (0312) 341 90 60

Basım Yeri ve Tarihi • Ankara, 1 Eylül 2007

ISSN-1300-2155

Türk Dili, Türk Dil Kurumunun elli dört yıldır yayımlanan aylık dergisidir. İlk sayısı Ekim 1951'de yayımlanmıştır.

Türk Dili, Üniversiteler Arası Kurul Başkanlığının Filoloji Temel Alanları için kabul ettiği ulusal hakemli dergi niteliğini taşımaktadır.

Türk Dili, dergisinde yayımlanan yazılarda ileri sürülen görüşler yazarlarındır. Dergide yayımlanan her türlü yazı ve şiirin yayın hakları Türk Dil Kurumuna aittir. *Türk Dili* dergisinde yayımlanan her türlü yazı ve şiir, Türk Dil Kurumunun yazılı izni olmadan başka yerde yayımlanamaz. Ancak, yazı, şiir ve fotoğraflar kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Yazı ve şiirlerin Genel Ağ (İnternet) ortamında yayımlanması; filme alınması, bestelenmesi veya oyunlaştırılması hakları da Türk Dil Kurumuna aittir.

Türk Dili dergisi yayın ilkeleri <http://tdk.gov.tr/turkdili.html> adresinde belirtilmiştir.

Abonelik

Türk Dili dergisine yıllık veya altı aylık abone olunabilir. Yıllık abonelik 30 YTL, altı aylık abonelik ise 15 YTL'dir. Öğretmen, öğretim elemanı ve öğrenciler için abone tutarı yıllık 24 YTL, altı aylık ise 12 YTL'dir. Ülke dışı için yıllık abonelik 50 ABD dolarıdır. Dergilerin okul dışındaki bir adrese yollanmasını isteyen öğretmen ve öğrenciler, durumlarını gösterir bir belgeyi Kurumumuza abone istekleriyle birlikte göndermelidirler. Abone tutarı T. İş Bankası Kavaklıdere Şubesindeki 1093 numaralı hesabımıza (ayrıcılık hesap, havale ücreti alınmamaktadır) veya 128 236 numaralı posta çeki hesabımıza yatırılabilir. Abonelik işlemlerinin tamamlanabilmesi için banka alındı belgesinin Türk Dil Kurumu Yurt İçi ve Yurt Dışı İlişkiler Şube Müdürlüğü Atatürk Bulvarı 217, 06680 Kavaklıdere/ANKARA adresine gönderilmesi gerekmektedir.

Birinci Türk Dili Kurultayı ve Ceyhan Yörük Ağzı Kelimelerinin *Derleme Sözlüğü*'ndeki Kullanımları

DR. YETER TORUN

Atatürk'ün 12 Temmuz 1932'de kurduğu Türk Dil Kurumu, Türkiye Cumhuriyeti'nin kültür kurumlarından biri olarak, kurulduğu günden beri Türkçenin gelişmesi, zenginleşmesi için çalışmalarını sürdürülmüştür. Türk Dil Kurumu, kuruluşundan kısa bir süre sonra 26 Eylül - 5 Ekim 1932 tarihlerinde ilk kurultayını düzenlemiştir. 26 Eylül 1932'de başlayan 1. Türk Dili Kurultayı'na birçok bilim adamı, sanatçı, devlet adamı katılmıştır. Ayrıca Adana'dan üç yörükün de Birinci Türk Dili Kurultayı'na davet edilmesi önemli bir ayrıntıdır. Bu ayrıntı halk dilinin önemsendiğinin bir göstergesidir.

Birinci Türk Dili Kurultayı'ndan sonra Türk Dil Kurumunun halk dilindeki sözleri derleme çalışmalarına ağırlık verdiğini görmekteyiz. Bu doğrultuda 1932-1934 ve 1952-1959 yıllarında iki derleme çalışması yapılmıştır. Bugün elimizde bulunan 12 ciltlik *Derleme Sözlüğü*, bu derleme çalışmalarının sonucunda elde edilen 600.000'i aşkın fişe dayanmaktadır. Türk Dil Kurumunun bu önemli eseri, bugün Türk dili üzerinde araştırma yapanlar için vazgeçilmez kaynaklardan biridir. Ceyhan yöresi Yörük ağzında kullanılan bazı kelimeleri incelediğimiz bu çalışmada, bizim için de *Derleme Sözlüğü* temel başvuru kaynağını oluşturmaktadır.

Çalışmamızda ele aldığımız kelimeleri öncelikle *Derleme Sözlüğü*'nde yer alıp almamasına göre değerlendirdik. *Derleme Sözlüğü*'nde yer alan kelimelerin anlamlarını, Ceyhan yöresi Yörük ağzındaki anlamları ile karşılaştırarak, bu kelimelerin *Derleme Sözlüğü*'nde yer almayan farklı anlamlarına da değindik. Ayrıca *Derleme Sözlüğü*'nde yer alan kelimelerin derlendiği yerleri de *Derleme Sözlüğü*'nde yer alış şekliyle belirttik.

Çalışmamızda üzerinde durduğumuz kelimeler şunlardır:

Cabırık: *DS*'de rastlayamadığımız bu kelime, bu yörede *şımartık*, *ölçüsüz* ve *çocuksu* davranan insanlar için kullanılır. Bu kelimenin *DS*'de geçen *yağsız*, *yavan* anlamındaki *cabın* / *cabındırık* kelimeleriyle ilgili olduğu söylenebilir. *Yağsız*, *yavan* anlamındaki bu kelimelerin derlendiği yerler: *Saimbeyli - Adana; *Bor - Niğde'dir (*DS* 3, 838). Ancak kelimeye *cabırık* şekliyle *DS*'de rastlayamadık.

Cip: *DS*'de kelimeye verilen anlam *pek*, *pek çok*tur. Kelimenin bu anlamıyla derlendiği yerler: *Haruniye - Adana; *Antakya - Hatay'dır (*DS* 12, 4473). Kelime Ceyhan yöresinde de *çok*, *pek çok* anlamıyla kullanılmaktadır.

Cibelik: *DS*'de kelimenin anlamı *temelli*, *büsbütün*'dür. Kelimenin bu anlamıyla derlendiği yerler: Bozan - Eskişehir; *Göksun - Maraş; Doğanbeyli *Dörtöl - Adana'dır (*DS* 3, 954). Bu yörede kelime *DS*'deki anlamının yanı sıra *çok*, *çok fazla*, *aşırı derecede* anlamlarını da içermektedir.

Çeki: *DS*'de kelimeye verilen ilk anlam *kadınların başlarına bağladıkları başörtüsü*'dür, kelimeye verilen bir diğer anlam ise *kadınların fes üzerine sardıkları yemeni* şeklindedir. Kelimenin bu anlamıyla derlendiği yerler: Bayat *Emirdağ - Afyon; *Gürün - Sivas; Güdül *Ayaş, *Beypazarı- Ağaeli - Ankara; Kırşehir; *Aksaray - Niğde; Karabelalı *Mut - İçel'dir (*DS* 3, 1112). Kelime, bu yörede de ikinci anlamıyla kullanılmaktadır, ancak burada *çeki* çıplak alına veya başka bir başörtüsünün üzerinden çekilir. Kelime, bu yörede *çeki çekmek*, *çeki çekinmek* şeklinde de kullanılmaktadır.

Çemrek: Bu kelimeye *DS*'de verilen ilk anlam *çıplak kol ve bacak*tır. Kelimenin bu anlamıyla derlendiği yerler: *Lapseki - Çanakkale; Yeniköy *Ceyhan, *Osmaniye - Adana'dır. Kelimeye verilen ikinci anlam *kolları ve bacakları sıvalı adam*dır. Kelimenin bu anlamıyla derlendiği yerler: Tokat, Bozan - Eskişehir; *Merzifon - Amasya; *Gürün - Sivas; Erkilet - Kayseri'dir. Kelimeye verilen diğer bir anlam ise *becerikli*, *düzenli*'dir. Kelimenin bu anlamıyla derlendiği yerler: *Tire - İzmir; İğdecik, Sancaklıboz - Manisa; Kumarlar *Bayramıç - Çanakkale; *İskili, Ovasaray - Çorum; Merzifon - Amasya; Nevşehir; Mut - İçel; Milas - Muğla'dır (*DS* 3, 1131-1132). Bu yörede kelime ilk anlamının yanı sıra *becerikli*, *düzenli* anlamıyla da kullanılmaktadır.

Dengilmek: *Dengilmek* kelimesinin *DS*'deki ilk anlamı *yıkılmak*, *devrilmek*, *yuvarlanmaktır*. Kelimenin bu anlamıyla derlendiği yerler: *Çeşme - İzmir; Aliköy *Çaycuma, Bulak *Safranbolu, *Bartın; Cumayanı, Yakademir-

ciler - Zonguldak; *Tosya - Kastamonu; *Kuruşunlu - Çankırı; *Kargı, İskilip - Çorum; *Zile - Tokat; Nevşehir; Karamahmet *Çorlu - Tekirdağ'dır. Kelimenin ikinci anlamı ise *yaslanmak, yan yatmak, dayanmaktır*. Kelimenin bu anlamıyla derlendiği yerler: *Eğridir köyleri - Isparta; Sürez *Bozdoğan - Aydın; *Alaşehir - Manisa; *Domanıç - Kütahya; Bozan - Eskişehir; Tokat; *İskilip - Çorum; *Zile - Tokat; Misis, Gökdere *Cebelibereket, Havraniye *Ceyhan - Adana; Apturrahmanlar *Serik, Bağyaka *Fenike, Kasaba Köyü *Kaş - Antalya; Fethiye - Muğla'dır (DS 4, 1423-1424). Kelimenin ikinci anlamına *uzanmak* da eklenebilir.

Dıyrak: Bu yörede *çevik, kıvrak* anlamıyla kullanılan kelimenin DS'de *dıyrak* yanında *dıvrak, dıstıvrak, diğrak* şekillerine de rastlanmakta, *dıvrak* kelimesine *çevik, canlı, kıvrak (kimse)* anlamları verilmektedir. *Dıyrak* kelimesinin derlendiği yerler: Kavakiçi, Yenice *Simav - Kütahya; Adana'dır (DS 4, 1474-1475). Bu yörede *dıyrak* kelimesinin pekiştirilmiş şekli *dısdıyrak* da kullanılmaktadır.

Eğışmek: Kelimenin DS'deki ilk anlamı *kıskanmak, inatlaşmaktır*. Bu anlamıyla kelimenin derlendiği yerler: *Sarayköy - Denizli; Karatiken *Tarsus, Güvere *Silifke - İçel; Bodrum - Muğla'dır (DS 5, 1680). Bu yörede de kelime *inatlaşmak* anlamıyla kullanılmaktadır.

Eğışiklik: *Eğışmek* fiilinden türeyen bu kelimeye DS'de rastlamadık. Ancak kelimenin *eğışik* şekline DS'de rastlanmaktadır. *Eğışik* kelimesine DS'de *arkadaşların işi birbirinin üzerine atması* şeklinde anlam verilmiştir. *Eğışik* kelimesinin derlendiği yerler: *Dörtöl - Hatay; Soğukpınar *Kangal - Sivas; Eldirek *Fethiye - Muğla'dır (DS 5, 1680). *Eğışiklik* kelimesi bu yörede DS'deki *eğışik* kelimesiyle aynı anlamda kullanılmaktadır. DS'de kelimenin *eğışiklik* şekli yer almamıştır.

Engilmek: Kelime bu yörede *alçalmak* anlamıyla kullanılmaktadır. Bu kelimeye DS'de rastlayamadık. Ancak bu kelimenin *engilemek* şekli DS'de yer almaktadır. DS'de *alçalmak* anlamıyla kullanılan *engilemek* kelimesi sadece İçel'den derlenmiştir (DS 5, 1754). Mersin Ağızı üzerine yapılan bir çalışmada kelimenin *alçalt-* anlamıyla *engilt-* şeklinde kullanıldığı görülmektedir (Tor, 2004: 140).

Hopur: *Hopur* kelimesi bu yörede *üzerinde bitki bulunmayan yükselti, tepe, tepelik* anlamında kullanılmaktadır. DS'de *hopur* kelimesine verilen ilk anlam, *orman ve çalılıklar kesilerek ya da yakılarak elde edilen tarladır*. Kelimenin bu anlamıyla derlendiği yerler: *Andırın, Önsen, Varyanlı Maraş; *Antakya - Ha-

tay; Doğanbeyli, *Pozantı, *Karaisalı, *Saimbeyli, *Kadirli, *Osmaniye - Adana'dır (DS 7, 2406). Bu yörede *hopur* kelimesinin anlamı, DS'deki anlamından biraz farklıdır.

Ölçermek: DS'de kelimeye verilen ilk anlam *sönmeye yüz tutmuş ateşi, lam-bayı canlandırmak, alevlendirmektir*. Kelimenin bu yörede de aynı anlamda kullanıldığı söylenebilir. Kelimenin bu anlamıyla derlendiği yerler, Güney *Yeşilova, Sertaş - Burdur; Denizli ilçe ve köyleri; Burhaniye *Nazilli, Sürez, Ey-mir *Bozdoğan - Aydın; Tire, Narlıdere, Tepeköy *Torbalı - İzmir; *Kırkağaç, Alaşehir - Manisa; Çanakkale; *Tavşanlı - Kütahya; *Çarçamba - Sam-sun; Ilica *Zile - Tokat; Alinyoma, Nefsköseli *Görel, Kayadibi - Giresun; Gaziantep; Akbaba *Divriği - Sivas; Çanılı *Ayaş - Ankara; Bakırdağı, Çataloluk - Kayseri; Türkmencami, *Ermenek, Bozkır - Konya; Büyükçaylı, *Dörtöyl, *Kozan, Yolgeçen, Tuzla - Adana; Civanyaylağı *Mersin, Güvere *Silifke, *Mut köyleri - İçel; Çomaklı *Korkuteli, Bağyaka *Finike - Anta-ly; Karacahisar *Marmaris - Muğla'dır (DS 9, 3329).

Ört: Bu yörede *öylenin ördü* tamlaması içinde geçen kelimeye DS'de *tam öğle zamanı* anlamı verilmiştir. DS'de bu kelimenin derlendiği tek yer olarak İzmir görülmektedir (DS 9, 3349). Bu yörede de kelimenin öğle vakti ile ilgili olduğu açıktır. Ancak *öylenin ördü* tamlaması içinde kelimenin kazandığı anlam *aşırı sıcak*'tır. Çünkü yazın sıcak günlerinde sıcaklığın en yoğun hissedildiği zaman dilimi tam öğle vakti olduğu için, bu noktada *bissedilen en yüksek sıcaklık* için de *ört* kelimesi kullanılmaktadır. Bu nedenle bu kelimeye verilmesi gereken diğer anlamlar *sıcaklığın en yoğun hissedildiği an; aşırı sıcak* şeklinde olmalı. *Ört* kelimesi zaten *yanmak* fiiliyle, ateşle ilgili olduğu için bu anlam da doğal olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda Konya'dan derlenen *orman, çayır vb. geniş yerleri saran yangın* anlamındaki *örten* kelimesi de dikkat çekicidir (DS 9, 3349).

Sendiremek: DS'de *sendiremek* kelimesine *düşecek gibi olmak, sallanmak, sendelemek* anlamları verilmiştir (DS X, 1993: 3580). *Sendiremek* kelimesine DS'de verilen bir diğer anlam ise *söylenen sözü yinelemektir*. Kelime bu anlamıyla yalnızca Antalya'nın Alanya ilçesinden derlenmiştir (DS 12, 4682). *Sendiremek* kelimesi bu yörede *inatlaşmak, çekişmek, kavga etmek* anlamıyla kullanılmaktadır. *Söylenen sözü yinelemek* anlamındaki *sendiremek* ile *inatlaş-* anlamındaki *sendiremek* arasında anlam ilişkisi olduğu düşünülebilir. Bu yörede *inatlaşmak, çekişmek, kavga etmek* anlamıyla kullanılan *sendiremek* kelimesi, bu anlamıyla DS'de yer almamaktadır. DS'de *sendelemek* anlamıyla kullanılan *sendi-*

remek kelimesi ile *inatlaşmak*, *çekişmek*, *kavga etmek* anlamındaki *sendiremek* kelimeleri farklı kelimeler olmalı. *Sendiremek* kelimesi, bu yörede *eğişmek* kelimesiyle yakın anlamda kullanılmaktadır.

Sıdmak: *DS*'de kelimeye farklı anlamlar verilmiştir. Ancak *DS*'de kelimenin bu yöredeki kullanımına en uygun anlamı, *öfkelenmek*, *sinirlenmektir*. Bu anlamıyla kelimenin derlendiği yerler: Erkilet - Kayseri; Sarılar, *Avanos - Nevşehir; *Bor - Niğde'dir (*DS* 10, 3601). *Sıdmak* kelimesi, bu yörede *sıdamamak*, *sıdamayıp durmak*, *sıdamayıbatmak* şekillerinde kullanılmaktadır.

Şakşakı: *DS*'de *şakşakı* yanında, *şakşak*, *şakırdak*, *şakşak tesbih*, *şakşık* şekillerine de rastlanan kelimeye verilen anlamlardan biri, *elde oynanan büyük taneli tespihtir*. Kelimenin bu anlamıyla derlendiği yerler: *Sandıklı - Afyon; *Gelendost - Isparta; Yukarı Seyit *Çal, Bereketli *Tavas - Denizli; *Kandıra - Kocaeli; *Çerkeş - Çankırı; *İskilip - Çorum; *Bafra - Samsun; Çanılı *Ayaş - Ankara'dır (*DS* 10, 3737). Bu yörede de kelime aynı anlamda kullanılmaktadır.

Teberik: *DS*'de kelimeye verilen ilk anlam *armağan*, *andaç*, *anmalık*tır. Kelimenin bu anlamıyla derlendiği yerler: Tokat; Eskişehir; *Nizip - Gaziantep; Önsen - Maraş; *Antakya, *Reyhanlı - Hatay; Maksudlu *Şarkışla - Sivas; Kuzeyce - Yozgat; Kırşehir; *Develi, Afşar köyleri *Pınarbaşı - Kayseri; Nevşehir; Bahçeli, *Bor - Niğde; *Ermenek ve köyleri - Konya; Faydalı *Kozan - Adana; Arslanköy *Mersin, *Mut ve köyleri - İçel'dir (*DS* 10, 3855). Kelime bu yörede de aynı anlamda kullanılmaktadır.

Tımar etmek: *Tımar etmek* ifadesi bu yörede *saklamak*, *korumak* anlamıyla kullanılmaktadır. *DS*'de *tımar etmek* ifadesinin bu anlamına rastlanmamaktadır. *DS*'de *tımar etmek* maddesinden *tımar etmek*'e gönderme yapılmış; *tımar etmek*'e *ağaçları budamak*, *kesmek*; *yarayı iyileştirmek* anlamları verilmiş; tek başına *tımar* kelimesine *ağaç bakımı*; *hayvan bakımı* anlamları verilmiştir (*DS* 10, 3913; 3933). Bu yörede kullanılan *tımar etmek* ile *DS*'de geçen *tımar etmek* anlam olarak birbirinden uzaktır.

Tımarsak: *Tımar* kelimesinden türetilen *tımarsak* kelimesi, *saklayan*, *iyi koruyan*, *tedarikli* anlamlarıyla kullanılmaktadır bu yörede. *Tımarsak* kelimesi *DS*'de yer almamıştır.

Tilbiz: *DS*'de *tilbiz* kelimesinin *tilbi* şekli yer almış, *tilbiz* şeklindeki kelime *DS*'de yer almamıştır. *DS*'de *tilbi* kelimesine verilen anlamlardan biri; *yemekte titizlik gösteren*, *herkesin pişirdiği yemeği yemeyen* (kimse)dir. Bu yörede *til-*

biz kelimesi, *DS*'deki *tilbi* kelimesiyle aynı anlamda kullanılmaktadır. *Tilbi* kelimesinin bu anlamıyla derlendiği yerler: *Mersin ve köyleri, *Mut ve köyleri - İçel'dir (*DS* 10, 3930).

Yalabıklamak: *DS*'de, *şimşek* anlamındaki *yalabık* kelimesinden türeyen *yalabıkmak*, *yalabumak*, *yalbıramak*, *yalbırdamak*, *yaldıramak*, *yaldırdamak*, *yalım atmak*, *yalpırdamak*, *yalpırmak*, *yalpır yalpır etmek* kelimeleri yer almaktadır. Bu kelimelerin anlamı *şimşek çakması*'dır. Bu kelimelerin derlendiği yerler: Bölüme - Uşak; -Afyon; Cebel *Eğridir - Isparta; Kemaliye *Alaşehir, *Bayramiç - Çanakkale; Zeyve *Söğüt - Bilecik; Eskişehir; *İnebolu - Kastamonu; Demirli, Çitli *Mecitözü - Çorum; Salı - Sinop; Küçük İsa *Zile - Tokat; Çanılı *Ayaş - Ankara; Köşker *Avanos - Nevşehir; *Bor - Niğde; *Ereğli - Konya; Adana; *Mut köyleri, Mersin köyleri - İçel; Muğla Köyleri; Tunaboyu, Bulgaristan'dır (*DS* 11, 4132). Bu yörede, kelimenin *DS*'de yer almayan *yalabıklamak* şekli de kullanılmaktadır.

Yoymak: Bu kelime çeşitli anlamlarla *DS*'de yer almaktadır. *DS*'de *harcamak*, *yök etmek* anlamındaki *yoymak* Adana'dan; *başaramamak*, *becerememek*, *eline yüzüne bulaştırmak* anlamındaki *yoymak* ise Adana-Karaisalı ve İçel'in ilçe ve köylerinden derlenmiştir. *Bozmak*, *işe yaramaz duruma getirmek* anlamındaki *yoymak* ise İçel-Silifke'den derlenmiştir (*DS* 11, 4301). Kelime, bu yörede de *harcamak*, *yök etmek*, *bozmak*, *işe yaramaz duruma getirmek* anlamlarıyla kullanılmaktadır.

Yörep: Bu kelimeye *DS*'de verilen anlamlardan ilki *yokuştur*. Bu anlamıyla kelimenin derlendiği yerler: *Ağın - Elazığ; İriağaç, Polat *Akçadağ - Malatya; Büyük Kızılcık, Şekeroba, Önsen, *Pazarcık, *Afşin - Maraş; *Nizip - Gaziantep; Sadıkali, Seydin *Avanos - Nevşehir; Akışla, Afşar *Pınarbaşı - Kayseri; Büyük Çamurlu *Saimbeyli - Adana; Namrun *Tarsus - İçel'dir. Kelimeye verilen ikinci bir anlam ise *patika*'dır. Kelimenin bu anlamıyla derlendiği yerler: *Nizip - Gaziantep; Çakaldere, *Ceyhan - Adana'dır (*DS* 11, 4309). Bu kelimenin yaygın anlamı *yokuştur*. Ancak bu yörede *dağın yörebi* şeklinde de kullanılan kelimeye *yokuş* yanında *yamaç* anlamı da verilebilir.

Yunak: *Yunak* kelimesine *DS*'de verilen anlamlardan ilki *çamaşır yıkanan yer*, *çamaşırılık*tır. Bu anlamıyla kelimenin derlendiği yerler: Afyon köyleri; Balıkesir ve çevresi; *Simav - Kütahya; Tokat; Bozan - Eskişehir; *Geyve - Kacaeli; - Bolu; - Çankırı; - Çorum ilçe ve köyleri; *Boyabat - Sinop; Samsun ilçe ve köyleri; Kapıkaya *Merzifon - Amasya; Zile - Tokat; *Reyhanlı - Hayat; Suşehri, *Gemerek - Sivas; Dikilitaş - Niğde; - Kayseri; Ayvalı, Taşkın-

paşa *Ürgüp - Nevşehir; Niğde; Konya; Adana ve çevresi; *Mut köyleri, *Mersin köyleri - İçel; Mahmutbeyli *Alanya - Antalya'dır (DS 11, 4319). DS'de *yunak* kelimesine verilen diğer bir anlam ise *yıkanacak kirli giysidir*. Kelimenin bu anlamıyla derlendiği yerler: Yozgat; Uzuncaburç *Silifke - İçel; Sivas ve çevresi; Kayseri ve çevresi'dir (DS 12, 4825). Bu yörede de kelime *yıkanacak kirli giysi*, *kirli çamaşır* anlamıyla kullanılmaktadır. Ayrıca bu yörede kelimenin, *yunakçı* ve *yunak yumak* şekli de kullanılmaktadır.

Bu çalışmada üzerinde durduğumuz 24 kelimedenden 20'si *Derleme Sözlüğü*'nde tam olarak yer alırken, *cabırık*, *engilmek*, *tilbiz*, *tımarsak* kelimelerine *Derleme Sözlüğü*'nde rastlayamadık. Yukarıdaki kelimelerden *Derleme Sözlüğü*'nde yer alanlara *Derleme Sözlüğü*'ndeki derleme yerleri açısından baktığımızda, kelimelerin derlendiği illerin Adana, Afyon, Amasya, Ankara, Antalya, Aydın, Bilecek, Bolu, Burdur, Çanakkale, Çankırı, Çorum, Denizli, Elazığ, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, Hatay, Isparta, İçel, İzmir, Kastamonu, Kayseri, Kırşehir, Kocaeli, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Maraş, Muğla, Nevşehir, Niğde, Samsun, Sinop, Sivas, Tekirdağ, Tokat, Uşak, Yozgat ve Zonguldak olduğu görülmektedir. Bu illere bölgesel olarak baktığımızda, illerin İç Anadolu, Ege ve Akdeniz bölgelerinde çoğunlaştığı görülmektedir. Sosyolengüistik açıdan bakıldığında, bu kelimelerin Türkiye'nin farklı bölgelerinde kullanımı, Türkmenlerden konar-göçer tarzda bir yaşam tarzını benimseyen Yörüklerle birlikte kullandıkları kelimelerin de göç ettiğini göstermektedir.

Kaynakça:

- DS: *Derleme Sözlüğü* 1-12 (1993), Türk Dil Kurumu yayınları, sayı: 211, Ankara.
Tor, Gülseren (2004), *Mersin Ağzı Sözlüğü*, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 38, İstanbul.